

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Pulaar

Seese-seese

Tolno 7 Deftere 1

Édition 2019
Réimpression 2020

Avis de droit d'auteur : ©2016-2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l'Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Loowdi deftere ndee

Ndew, cukalel dewel pinngel 4

Wojere e Jinne Kiyaafi 16

Nehdi Jam 28

Danngal Ñokor to Fuuta 40

Ndew cukalel dewel pinngel

Ko **siimtetee** doo koo wadnoo ko leegal bi'eteengal Jakaaw. Njoyo jiidube yumma e baaba ngonnoo : Latiir, Bukar, Tenen, Kemes e Ndew kodda oo. Ndew noon ko joom hoore burdo finde e mabbe. Ñalawma gooto Latiir, Bukaar, Tenen e Kemes mbi'i ne yeewoya ledde e bibbe ledde nder ladde.

Ndeen be njahii haa booyi, miñiibe Ndew rew e mabbe. Ko doon Latiir mawniibe oo soynii mo wi'i : « Hee ! Ndew, hoto rew e amen rutto galle. »

Ndew jabaani nande duum. **Ñeekiti-ñeekiti**, omo yahra seese caggal mabbe. Nde be tintata mo, tawi be ngoddi no feewi, be dacci mo o yahdi e mabbe. Ndeke ko Ndew rew e caggal mabbe koo fof hofii leggal haa feewnii heen laañal e kural. Sukaabe bee ina njaha, ina njaha haa naange mud'i e nder ladde Jakaaw ndee. Ko doon be mbaaddi **renku** e suudu **wooturu** e hakkunde huddu, be piibi waalde doon.

Mawɗo gooto, debbo nayeejo ian joodfinoo e sara suudu nduu.
Ndew salminiri mo nehdi e newaare.

Mawɗo oo wi'i mo : « Binngel am, mbele oɗon nganndi ɗoo ? »

Ndew wi'i mo : « Alaa **neenooy** am, ɗoo woni hol toon ? »

O wi'i mo : « ɗoo woni hoɗorde **laadoori tookaandi** ndii. Ko e hakkunde
huɗɗu hee ndi hoɗi. Kala gaynaako meednoodo birde ɗoo, ndi ñaamii
ɗum. So on ɗaaniima, maa ndi ar e suudu mon ñaamde on. »

Ndew wi'i mo : « Hol no ndi anndirta amin ɗoon ? »

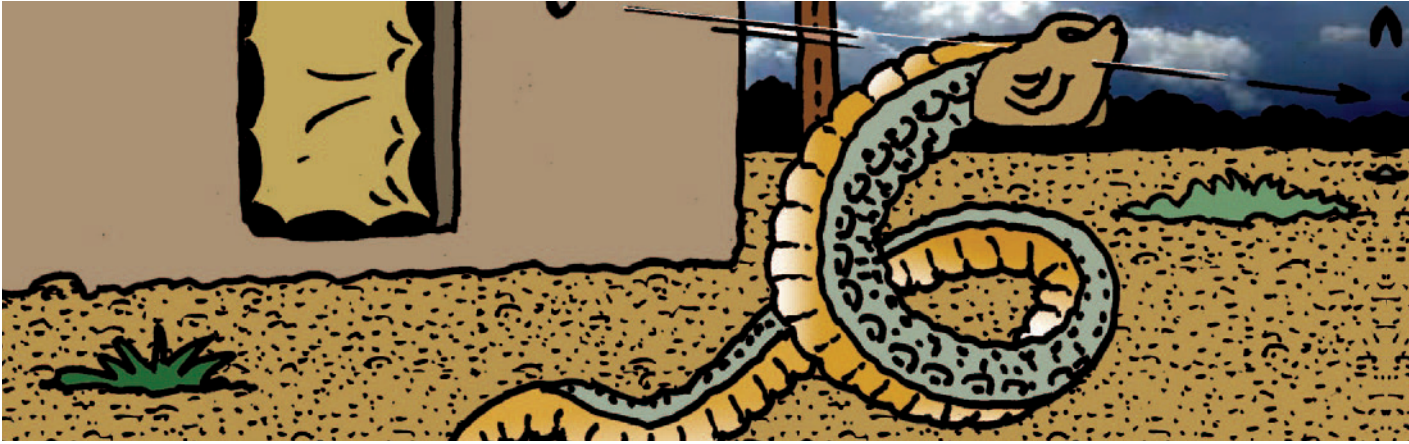
- Kala naatɗo ɗoo ndi anndat, sabu andi jogii ganndal mum.

Ko ɗoon Ndew anndi wonde saɗeende waɗii.

Addanaani mo hulde walla **jaakde**. Kono o wiyaani mawniraaɓe makko
ɓee **ndiga**.

Ko noon Ndew yahri to nayeero oo naamnii mo so omo jogii nguru nagge tiidngu. Nde o rokki mo nguru, o wadi ngu heddaawo e damal suudu ngal. Ko doon o fuddii daanaade mbela omo waawa waalanaade laadoori ndii jamma oo. Kono, hade makko daanaade, tawi o wi'ii mawniiko'en bee yo pindin mo so kenal kal **mooyii**. Nde o **hijitii** o habbitii nguru nagge nguu haa tiidi. O wadi feere haa o feri sereendu do kural laa'nal ngal rewi. Duum fof mawniraabe makko bee ne e **doyingol**. Bee ne kara, beya ne koyda. Gooto e mabbe kala o foodtani dum suddaare mum. Duum fof ko a'nde hoto gooto e mabbe finde hula. Nde o haljiti ndee, o nanii laadoori ndii ne ara. O hebli kure makko ngam **joodtoranaade** ndi.

Laadoori ndii fufɗii yimde ne wiya : « Hey hey, holi wonbe ɗoo ? »

So a yi'i ndi, ko laadoori tookaandi mawndi, timmundi haa wadi ceede.

Ko ɗoo Ndew jaabii wi'i ndi : « Amini, hol to biɗo nii oo woni ? »

- Miin **joom suudu** nduu !

- No mbiyetee-ɗaa ?

- Ko miin woni laadoori tookaandi, kala mo taw-mi ɗoon mi ñaamete.

Ndew wi'i mo : « Yetto, miɗo ni ɗoo. »

Ndeen ndi ɓadiima damal ngal tan, Ndew fetti kural laaɗal gootal ngal rewi **e sereendu ndu** o wadnoo nduu. Duum fof dey mawniraaɓe bee ne kara. Nde kural ngal yuwi laadoori ndii tan, ɗoon e ɗoon ndi maayi. Ndi wi'i e leydi ndii but. Ndew rewni leggal e sereendu nduu dillini, dillini laadoori ndii ne wi'i **selew**, hay batte dillaani. O anndi **tigi** feere makko moyyii.

Ko doon tan Ndew findini mawniraabe **mum** bee.

Latiir ! Bukar ! Tenen ! Kemes ! Ngumme ! Pinee ! |Pinee !

Nde be pini, kulol jaggi be, mbi'i mo :

- Ko woni ?

- Ngummo-dee tan !

Nde be ngummii tan be nji'i laadoori ndii, endi wi'i **loy** e koyde maɓɓe.

Be mbi'i mo :

- Hol mo wari ndii laadoori mawndi ?

O wi'i be : « Njaawno-dee nduttinen ndi ngaska mayri. Maa ndi haalan on hol barɗo ndi ? »

Mawniraabe nayo bee, gooto fof tammbii bannge, ebe ndaasa laadoori ndii, be paari ndi ngaska mayri.

Joo e joo fof, be **nduybi-nduybina** be njana sabu teddeendi laadoori ndii. So be njanii kadi be ngummitoo. Ko noon be ngoori haa be nawti laadoori ndii to ngaska mayri. Ndeen be kaljitii, hakkillaaji ngarti, be njokki **bolol** maɓɓe.

Janngo e muudum, debbo laadoori ndii wi'i biɓɓe bee njahen njiiloyo-ɗen baaba mon sabu o **joftaani** jamma beetɗo oo. Doon tan biɓɓe laadoori ndii naati e ladde alaa fof ɗo koyɗe maɓɓe keddi. 'Be cooyinii ngaska tan be ndogi be tiindii e mum. Nde be njettii, be tawi andi nder tullinii e mawnugol mayri. 'Be ngoni e wullude : « Baabi amen maayii ! » Gooto e maɓɓe wi'i be : « Bojji ñawndataa hay dara ! Njiiloyo-ɗen barɗo mo oo. » Godɗo oo wi'i : « A haalii goonga, pulaar wi'i : “ So ndiyam rufii, **ɓoftotaako.**” » Miñiiɓe oo wi'i be : « Kaan wonaa goonga. Eɗen mbaawi yooɗtude kay. Njiiloyo-ɗen **baɗam boniiɗo** oo. »

Doon e doon be carondiri e ladde ndee. Gooto fof yahri bannge. E ganndal makko, Ndew tini eɓe na njiiloo be, o wi'i mawniraabe makko bee : « **Mbaylo-ɗen** ngonten lekkuule. » Ladde fof wonti lekkuule, biɓɓe laadoori njiilii haa tampi, lelii e les lekkuule ɗaanii. Ko noon Ndew e mawniraabe mum bee ndaɗiri.

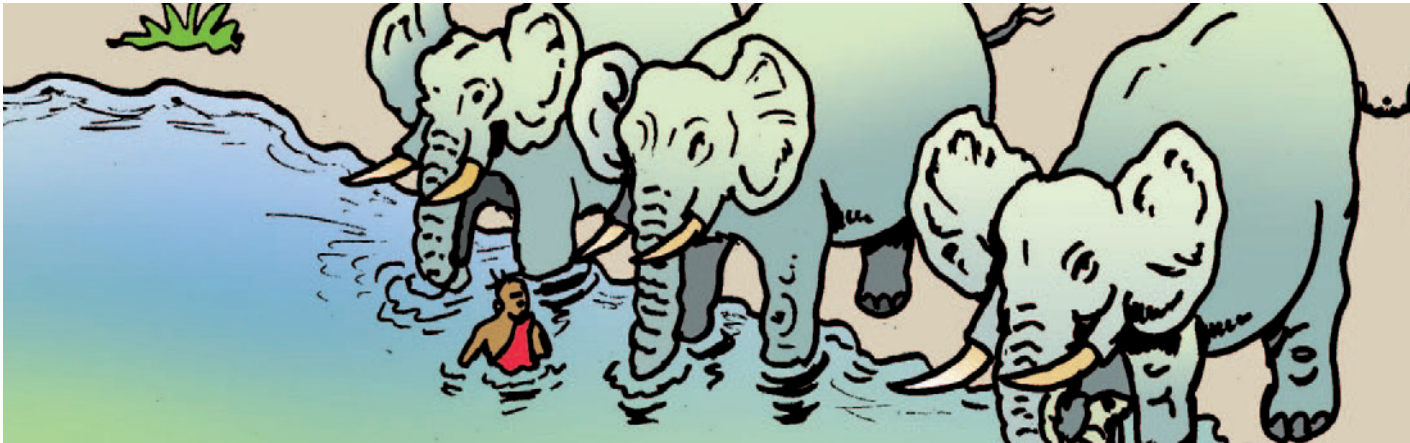
Lofu njuutngu nguu wadii haa be domdi **domka** mawka ngonduka e heege kam e tampere. Ko doon be coynii weendu, be ndogani ndu. Nde be njettii, be mbi'i Ndew yo jol e mayru **ñedana** be ndiyam bawdi ko kañum heedti e cukaagu.

Ndew wi'i be :

- Mbele maa on mballu am haa mi yalta e nduu weendu luggidndu ?

'Be mbi'i : « Eey eey, maa min mballe kay. »

Nii woni Ndew joli e weendu nduu, o ñedi ndiyam o yarni be kambe fof. Ndeen be domditii, be njahi be ngoppi Ndew e nder weendu luggidndu nduu. 'Be kooti galle. 'Booytaani seeda, ñiibi ngari yarde e weendu nduu. Ngidiiba baa yari yahi. 'Dimma baa ne yari ko heewi kañum ne yahi. Tataba baa yari haa ba modori Ndew. Yiiyam dam **siryi** e hudo fudko e daande weendu nduu.

E oon sahaa, mawniraabe Ndew nayo bee njettorii galle juude **bole**. Wonaa ledde, wonaa bibbe ledde ko be ngartiri, so wonaa bojjii **cadtudi**. Be nganndini galle oo wonde Ndew ko ko majji e ladde hee. Ko hono nii **kabaaru** oo sarorii e wuro ngoo. Wuro fof nanondiri wonde yo be njah be njiiloyoo Ndew. Dendum sukaaabe njoyo bee e sehil mum, kañum'en ne njiiloyii. Tampere ndee muusi haa, **kambe** fof be mbaftindi fooftaade e sara weendu wooturu.

E jonnde ndee, be coppo ledde kewe be peewni **coorumbe**. Ndeen dendiibe oo wuttii coorumbal ngal tan, woodi ko haali e weeyo ngoo. Ko dum doo dum wili : « Oo doo guttudo coorumbal ngal, ko dendi amen. Ko mawniraabe am ngoppi mi nder ladde, e weendu nduu, ñiiwa modi mi. »

Ko woni ko dum hulbinii, hay gooto yiyaani hay ko nanndi e neddo.

Cukalel ngel dogi hucci galle, o totti baaba mum Ndew'en coorumbal ngal. Oon ne nde wutti coorumbal ngal tan, daande e nder weeyo ngoo kadi arti. Baaba oo, totti ngal yumma oo ne wutti ngal, tan kebtini kadi daande ndee. Baaba mum Ndew haalani wuro ngoo fof. Doon tan, **dendiiɓe** oo kam e sehil mum nduttitii ladde. Booytaani mum tan, ɓe potti e ñiibi nayi ɓe naamndii ɗi : « Ee hey mon ñiibi, ee hey mon ñiibi, on njiyaani **banndon** modɗo Ndew oo ? »

- Hee minen dey ko ndiyam ɓolam tan min njari.

Be njawti seeda, ɓe **kawri** e ñiiwa mawba baa ɓe mbi'i ba : « Ee hey maa ñiiwa, a yiyaani toon banndon modɗo Ndew oo ? »

- Modɗi hol ɗuum ?

- Modɗi cukalel biyeteengel Ndew ngel ?

- Miin dey ko mi **kellifaado**, ko ndiyam ɓolam njari-mi.

- Alaa ñiibi godɗi ngonni yeeso ?

- Ii ! mi **laabaaka** dey ! Bennee yeeso y'eewon.

‘Be **nduntii** ba tan, be nani huunde ne wiya : « Udditee reedu mabba bannge ñaamo ngoo mbido mi toon. » Ko noon sukaabe dido bee mbaɗi feere haa lelɓi ñiiwa baa. Nde be ngudditi reedu ñiiwa baa bannge ñaamo be tawi toon Ndew. Ko nii be njaltiniri mo, be **kootdi** wuro. Nde be njettii, be tawii wuro ngoo fof ne teertii be hono no laamɗo teertortee nii. Nde o yettii o salmondiri e mabbe o jaarnii be. Nde o haalani be do o rewɗaa doo fof, gooto e mabbe kala fawi junngo e hunuko. Gooto fof ina naamnoo mo, kala ko o naamnaa o jaabtoroo dum no haanirta nii.

Ko nii Ndew cukalel keewngel hakkille ngel yahri. O danndii mawniraaɓe makko e mbaroodi tookaandi ndii, e biɓɓe mum, o danndi hoore makko e ballal dendiiko e sehil mum.

Mawniraaɓe makko bee mbaajaa, njennaa, be **njanɗaa najoore** sabu ngañgu mabbe.

Dum doo ne waawi jannginde en ko pulaar wiyata koo : « Yo mawbe **njurmo** sukaabe, sukaabe **kormoo** mawbe. »

Adapté de : Katitu Momambo, *L'Histoire D'une Petite Fille Très Intelligente*
 Author-Traditionnal San story - Translation-Berthelot Paul (Bruno) and Translators without Borders
 Illustration -Manyeka Arts Trust - Langage -French - Level-Read aloud - ©Manyeka Arts Trust 2014
 Creative Commons : Attribution 4.0 - Source www.africanstorybook.org - Original source www.manyeka.co.za

Naamne

- 1 Hol jaltindo Ndew e reedu ñiiwa baa ?
- 2 No foti mawniraaɓe worɓe Ndew jogii ?
- 3 Mbele coorumbal guttanoongal ngal ko Ndew yejjitnoo ngal toon ?
- 4 Hol no njiiru-ɗaa baɗal mawniraaɓe feewde e miñum'en ?

Wojere e Jinne Kiyaafi

Wojere e Jinne Kiyaafi

Ñalawma gooto, Wojere ina yahndotonoo e ladde ngam yiilanaade sukaaɓe mum ko ñaami. O **hiiri** haa laawol ngol majjiri mo sabu toɓo e niɓɓere. Nde o yahi haa o tampi, o anndi **feere** alaa, o sori e les **cate** lekki njannooki ngam waalde toon. Boyaani tan, wojere nani gulaali, o ummii y'eewde ko kewi. O yi'i **Njabala** ina dogo, ina woodi ko yaawi ko rewi e mum, hunuko mum ina yaaji. Wojere yi'ii gite dee ina kuɓɓa, noppi dii ina portii, o rewi heen, mbela omo annda hol to ɓe mbattintoo. Kono, ko Wojere yaawi yaawi koo fof tampii sabu dogdu yaawndu ndu ɓe ndogatnoo.

Nde ɓooyi seeda, wojere sooyinii dūm ina nanndi e ko diwata, eɗum **huufi** Njabala. Kulol nanngi mo haa omo siñña, kono haɗaani o rewi heen haa o yi'i eɗum diwi, eɗum naati e luuro ɓokki. Wojere **naji**, ruttii ina hoota, fotti e **Kooba**, o haalani dūm ko o yi'i koo, o gasni o naamni dūm :

- Ngal kullal, hol no ngal wi'etee ?
- Dūm wonaa kullal, ko Kiyaafi, jinne mawɗo gondo e ladde ndee.
- Hol no o daɗortoo ?
- Ina jogii sahaa, ko ndeen tan o yaltata.

Weeti, haa naange fudi, Wojere hooti hodoorde mum, kono hakkille mum ina jiiḃii. Tampere nde o waaldi ndee nanngii mo, o ḃaanii, haa ḃooyi tan o wulli daande dow. 'Bibbe makko e debbo makko ngari taarii mo ina naamnoo mo ko kewi. Debbo o wi'i : « Hol ko waḃi mbaal-ḃaa ladde hanki, haa ko aḃa fina aḃa wulla ? »

Wojere jaabii : « Mi hiir ladde haa mbattindii-mi **weemde** laawol. »

'Biḃḃo afo oo wi'i : « Mbele ko a najḃo e jamma hee ? »

Baaba makko jaabii : « Jinne mawḃo gondo e ladde ndee taw-mi ina wara Njabala warngo ngo yoodaani. »

Wojere siimtani be ko yi'i koo, kambe muum be kuli haa gooto kala fiyi junngo e hunuko. 'Biḃḃo debbo oo wi'i : « Baaba, ndeen ladde **hoolnaaki**, hoto reftu ḃoon muk. »

Wojere wi'i bibbe bee : « En njiidaa miiḃo, sabu won ko njid-mi o waḃana mi. »

Gorgol Wojere jaabii : « Jaraani, kala ko mbaaw-ḃaa toon yeewde, fittaandu buri ḃum. »

Debbo oo fawi heen : « No oo jinne siforii nii, kala mo o fotti, alaa baawḃo wallude ma. »

Wojere wi'i : « Mi nanii haala mon, kono ko njiilotoo-mi koo, ko nafoore boje kala. »

Nde jamma **feccini**, Wojere **sortorii** seese, fa'i to jinne too.

Feccere jamma, nde wojere yahata to bokki too, o fotti e Kooba e laawol ngol. Kooba baa wi'i mo : « Banndi am, ko njahataa e ndee niɓɓere e nder ndee ladde ? »

Wojere wi'i : « Kiyaafi njiiloytoo-mi, sabu won ko njid-mi ñaagaade mo. »

Kooba jaabii : « Mi sikku ngon-daa ko e **wartaade**, so a yettiima, o war maa. »

Wojere wi'i : « Mbida anndi to ndewat-moo-mi haa o wada ko njid-mi koo. »

Kooba wi'i : « Mbele ada jogii **ñawndorgal** walla **cefi**. »

Wojere jaabii : « Mi alaa didi dii kala, kono, ko e hunuko am ko puuntirat-moo-mi. »

Wattan oo, Wojere wi'i : « A yidii mi **dada**, kono mi yahii sabu sahaa Kiyaafi yaltata oo heedii. »

Kooba woyi wi'i : « Mbido anndi ko hannde mbayrat-mi yiide ma ; yah, kono hoto **peeje** maa puunte. »

Wojere waynondiri e Kooba, dogani bokki kono o tawi Kiyaafi yaltaani, o **aani**. O yirltii bokki kii, kono o yi'aani luuro ngoo. O miiyii so tawii o faayondiraani bokki kii, walla so tawii ki udditto e ki uddoo. O miijtii wonde Kiyaafi ko ko yalti artaani tawa, walla nani e nder luuro ngoo. Doon e doon, bokki kii dilli, ki udditii, Kiyaafi feeñi, wojere wi'i **saddet e leydi**.

Kiyaafi ndaari Wojere e pamaram mum, yurmii dum, oon sahaa Wojere ina lelii e leydi, ina siñña. Kiyaafi ko gite boḏeeje jogii, banndu mum ina wadi leebi, bibje mum ina njuuti, hunuko mum yaaji. **Tagoodi** makko weeḃaani **sifaade** sabu hay gooto anndaa ko o nanndata **ɲari**. Ko o kullal joggingal doole, jaawngal no **majaango**, bonngal. O ndaari Wojere ko juuti, o wi'i : « Aan woni hol oon ? Ko y'eewataa e damal galle am ? »

Wojere **manti** mo : « Ngar-mi ko salminde ma, aan laamḏo ladde ndee. »
O fawi heen : « Ko aan reenata kala kullal koḏngal e ladde ndee, aan waawi mbaroodi te a nawdetaake e cewngu. »

Kiyaafi weltii sanne, artiri gite mum, yirli hoore mum e bibje mum wa'i no gamoowo nii. Wojere fawi heen : « Kala mo sooyni maa hulat, to ndew-ḏaa, kulle mum **cuudoo**, hay gooto yawaaki ma. »

Bernde Kiyaafi **heccidii**, o wi'i Wojere : « Mi meedaa nande hono kaa haala, kono a haalanaani mi ko njiiloto-ḏaa. »

Wojere badtii mo, wi'i : « Mbido ḏaṇi **mette**, kulle ina tooña mi sabu **ngaandi** am ina famḏi. »

Kiyaafi furii mo, jaabii mo : « Ko njid-ḏaa so tawii ngaandi maa ina famḏi ? »

Wojere ɲaañii hoore wi'i : « Njid-mi ko beydanaa kam ngaandi am ndii mbele mbeḏa bura yoyde kulle ḏee muum. »

Kiyaafi wi'i Wojere : « Duum ina gasa, kono maa mi beta ganndal maa haa mi haljita. »

Wojere woni e hedaade mo. Kiyaafi totti mo **faandu**, horde e sawru. O wi'i : « Njid-mi ko kebbinaa faanduu nduu kosam kooba, horde ndee yo nde heew colli tokoosi. » O fawi heen : « Yiilo ngooroondi potndi e sawru nduu, ndenndinaa fof ngaddanaa kam. »

Wojere hocci kaake mum, yahi ko juuti, naañii hoore, diirani galle mum. E laawol ngol, omo miijo no timminirta **faandaare** makko. Nde o yettii galle makko, **besngu** nguu jabbi mo sabu **daminaade** won ko o addori. O jippini kaake dee tan, yaakaare besngu nguu boni sabu hay dara alaa ko woni e majje.

Debbo oo wi'i : « Ko dum tan wadnoo ndutti-daa e ngal kullal **kaawningal** ? »

Wojere wi'i : « Kiyaafi wi'i yo mi y'oog faandu nduu haa heewa kosam kooba, horde ndee ne haa heewa colli tokoosi. » O fawi heen wonde yo mi addu **ngooroondi** potndi e nduu sawru.

Afo oo wi'i : « So a nawii dum kala baaba, hol ko ndañataa heen ? »

Wojere jaabii : « Ndeen Kiyaafi maa o beydan am ngaandi am haa mi bura kulle dee fof yoyde. »

'Bidfo debbo oo wi'i : « Duum weebataa baaba, sabu Kooba ina heewi doole, ruttii ina fetta. »

Gorgol oo fawi heen : « Ngooroondi ina **soppa**, fawii heen kadi ina wadi **tooke**. »

Nde Wojere hentotoo gorgol mum, ina **dimmbina** laaci e hoore.
 Nde be ngasni haalde, Wojere wi'i be kaalii goonga, kono yo be **eto** tan.
 Debbo oo wi'i : « So en mbanjii dūm, Kiyaafi maa o beydu ngaandiiji men. Wojere wi'i debbo mum : « Ko goonga, tawde enen kala ko en boje, ko enen ndenndata **nafoore** ndee. »
 Gorgolaado oo wi'i : « Dum noon, nodden boje fof, ndenndinen miijooji men. »
 Wojere renndini mawbe boje kala, o **laabani** be ko Jinne Kiyaafi haali koo e ko fawi heen koo. O beydi heen wonde gooto kala yo haal feere nde jogii ngam hebbinde bidon oo e faandu nduu.
 Gooto e mawbe bee wi'i dūm : «Ina weebi, yo be tawoy colli dii to cikotoo doo be kulbina di.
 Woodi biido : « Dum ko feere, kono hono noon, edi mbaawi **boccitaade** di ndiwa. »
 Wojere yetti konngol : « Mbaden feere haa di naatna koye majji e nder faandu nduu. » Gooto kala ndaari keddiido oo, be ndimmbini koye ellee wiyoo be min njabii. Wojere naamndii be hol no be kebbinirta horde ndee kosam Kooba. Woodi biido : « En yeewat Kooba **besba**, biren ba. » Goddo jaabii : « Ndeen feere **hawraani** sabu Kooba ina metti nanngude, rutti ina heewi doole. »

Gooto e mawbe bee wi'i : « So goonga, en ngalaa doole bawde nanngude kooba, so wonaa kabben ba haa ba tiida. » Wojere wi'i : « Eden mbaawi funtude ba haa keben kosam tawi en tampaani. » Boje dee mum njaabii wojere : « Njid-daa ko tampinde min, kono ko aan buri anndude ko naamndoto-ɗaa koo. »

O wi'i be : « **Kaaldigal** ngal ina adda wasde **juumde**. » O fawi heen : « Jooni ko ngooroondi ndii heddii, hol no ndaŋirten potndi no nduu sawru ? »

Mawdo gooto e boje dee jaabii : « Ngooroondi **welaani yiiyam**, ina yaawi, ina ɗata tee tooke mum moyɗaani. »

Mawdo goddo wi'i : « **Safaara** ngooroondi kam, ko fewjude tan haa ndi natta ɗatde. » Wojere wi'i mo : « Jooni fof timmi, yeewoyen colli, kooba e ngooroondi. » Woodi naamndiido mbele ko kambe kala njahdata ngam yeewoyde ndi.

Wojere jaabii : « Miin tan e goddo yonii, so en njahdii enen fof, hay gooto suusataa en. »

Boje keddiide dee mbaɗɗi mo e wojere burnde famɗude duubi e boje **nayeeje** dee. Woodi naamndiido : « Hol to yeewoyten di ? »

Wojere jaabii : « Colli dii, **ndaddoytee** ko to weendu too, Kooba e ngooroondi noon tawetee ko e **cofoyɗi** dii.

Kalifa boje dee duwii, yamiri wojere e jahdiido mum yo njah, heddiibe bee, o woppiti dumen.

Wojere e jahdiido mum ngari e weendu nduu, be ngasi ngaska, be cuudii heen. 'Booyaani tan, colli dñi, e sifa **ndiwri** kala pudñi juuraade. E sahaa dabbo, ñi keewi nokku oo. Feere ndee ko waade, no jeewtoowo nii, haa ballo-ñaa ñi. Colli dñi, kañumen, nani ndiwa, ina **ciika**, eñi ndaarta ndiyam. Wojere e jahdiido mum **tunngi** yeewtere jirwunde. Wojere ina werloo juude, ina wi'a alaa, waawaa wonde, waawaa wonde.

Jahdiido makko ina diwa, ina **denkoo**, werti juude ina wi'a : « Ina waawi wonde, ina waawi wonde, mbele a yiyaani no colli dñi keewiri nii. »

Colli dñi ndartii, ngoni e ndaarde yeewtidoobe ñido bee haa ñi **taartii** be. Woodi e colli dñi wiindu : « Ko ngoo duko woni ? »

Wojere jaabii : « Jaraani naamndaade, ñum waawaa wonde, on mbaawaa ñuum. »

Jahdiido oo wi'i : « Faandu nduu waawaa heewde colli sabu on keewaani. » Colli dñi njali, ina ndiwa, ina cirka, ñi mbi'i : « Mbele on njiyaani no min keewiri nii. »

Wojere wi'i : « Jaraani ko eñen **njeddondira**, so tawii oñon keewi, naatee e faandu nduu haa ndu heewa ! »

'Doon e ñoon tan, sonndu wi'i **corok** nder, keddiidi dñi ndewi heen, wojere **sukki** faandu ndu.

Wojere e jahdiido mum mbeltii, be cuudi faandu nduu, be **ndaanani** ngaska kaa ngam **sabbaade** toon Kooba. Be padi ko juuti no feewi, Kooba araani, be naati e cofoyy'i dii, be cooyinii eba muynina. Nde be badii, be banti duko, ebe njoofoo horde ndee.

Wojere ina diwa, ina **doyyoo**, ina wi'a : « O yuppataa, o waawaa dum. »

Jahdiido oo ina werloo juude, hebbitii : « Mi jabaani, dum sadtaani, mbele a yiyaani kooba baa no foti ? »

Wojere jaabtii : « A haalii goonga, kooba baa ina mawni, kono ba alaa kosam keewdam horde ndee ! »

Nde kooba nani yeewtere ndee, fa'i toon ngam **laabeede**. O wi'i be : « Hol ko kaalaton haa ko innde am ina yalta heen ? »

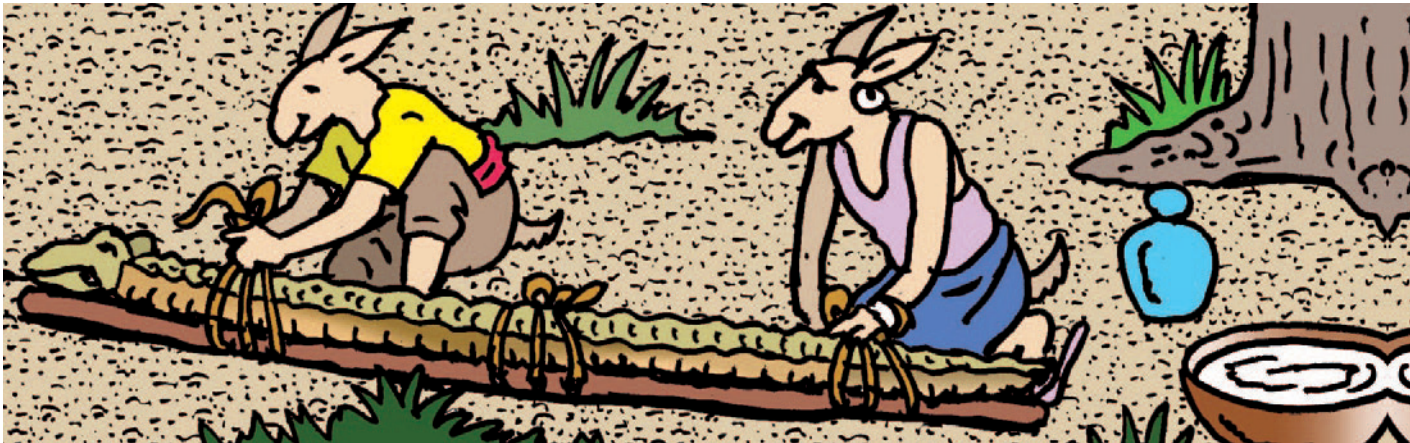
Wojere wi'i mo : « Dum jaraani, sabu a alanaa dum feere. »

Jahdiido oo jokki heen : « Hoto yaaw haalde, baa kooba ina jogii kosam mbaawdam heewde horde ndee ! »

Kooba wi'i : « Odon njawii kam, dum jaraani yeddondirde. »

Wojere banti : « Tawde ko noon tan njiiru-daa, horde ndee nani, ende mawni, ende yaaji. »

Kooba baa mettini, wuurii banng'e kala, ba haayii ko juuti, ba tiimni endi dii e horde ndee. Wojere e jahdiido mum ngoni e ndaarde kooba ina yuppa kosam haa horde heewi, be pobbani ba haa ba weltii.

Caggal duum be cooyinii **baajol leydi** ina fa'i e mabbe. Be cuudi sawru nduu mbele **laadoori** ndii ina waasa hulde. Nde ngooroondi ndii badii be, be njokki peeje mabbe ebe njeewta. Wojere **heli daande**, forti junngo ina wi'a : « Ndaar ngooroondi ndii, sawru nduu buri ndi juutde. »

Jahdiido makko moomi hoore mum wi'i : « Mbele a yiyaani ngooroondi ndii no wa'i juutde ? »

Ko be kaalata koo fof, ngooroondi ndii ina **laada** haa yettii be. Ndi wi'i be hol ko innaton kam?

Wojere wi'i mo : « Ko sawru nduu min nanndin maa e **njuuteendi**. » Ngooroondi fortii, **ñobbii**, wi'i : « On nganndaa kam, pawee sawru nduu. »

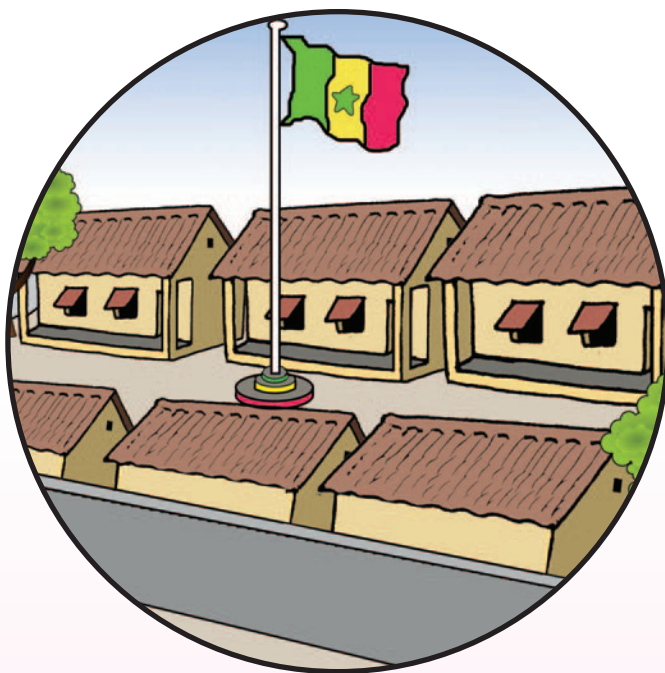
Be pawu sawru nduu, ngooroondi ndii **tufi hoore** mum e cebal ngal, fortii. Wojere e jahdiido mum kabbi hoore ndee, keeci kii e laaci kii haa **tiidi** .

Ngooroondi ndii ina fitoo kono ndi alaa feere. Wojere e gondiido mum njahi to bokki kii pawu kaake mumen. Jahdiido oo ruttii. Booyaani tan, diiraali mawdi mbaadi, Kiyaafi suppitii e yeeso Wojere ina ndaara kaake dee, ina ndaara Wojere. O naamndii Wojere hol no hebiri kosam kooba e no o nanngiri ngooroondi ndii. Wojere haalani mo fof. Kiyaafi wi'i mo : « Ko yoy-daa koo tan yonii, so mi beydanii ma, a burat kam yoyde.Yaakaare Wojere fof boni.»

Naamne

1. Hol no Kiyaafi wardi Njabala ?
2. Hol bannge e winndannde ndee holliri Wojere ko keewdo peeje ?
3. Hol bannge e winndannde ndee anndinta en Wojere ko tiidfo hoore ?
4. Hol ko mbaaw-don haalde hakkunde Wojere e Kiyaafi caggal nde njanngu-don tinndol mabbe ?

Nehdi Jam

Nehdi Jam

Jam buri musiiba. Hay **ndiga** moyƴataa so jam alaa. Hay dara timmataa so jam alaa. Wadde ngam waawde **waylude** jamaanu e banngeeji fof, alaa e sago jam ardoo. Ko ɗum wadi ngam waylo-waylooji ndañee haa aduna deeyfa, alaa e sago jande ardoo. Ndeen jande, kam foti wonde kaborgal burngal doolnude. On nji'ii, maa nehiren jam, ngam ndañen jam aduna. Duum firtaani wonde hare waɗataa, haala gasataa.

So en **mahirii** aduna goonga e jam, **koddigal** men maa yood. Duum nedɗo foti faamde jannginde ngam dañde jam ko duum feewnata nedɗo jahduɗo e jamaanu. Oon nedɗo maa waaw teddinde nedɗo hono mum kam e kala biy Aadama. Ko duum rokkata en aduna deeyɗo, mahiraado peewal kam e goonga.

Jooni njahen to lekkol Musee Joob ngam o janngina en hol no jam jannginirtee.

Dudal Musee Joob ina heewi janngoobe. Ebe njahra e hakkunde duubi sappo e didi e sappo e tati. Hikka kalaas Musee Joob ko ko wadata eksamee. Kalaas oo ina wadi worbe e rewbe. Kono hikka ko rewbe bee buri heewde fuuf. E rewbe bee ina hebtinee heen : Aysata, Kiristel, Ummu, Koddu, Margoo.... E worbe bee eden mbaawi limde heen : Mammadu, Umar, Bernaar, Alasan, Paskaal...

Dudal Musee Joob ngal ina laabi. Huunde kala woni ko e nokku mum. Taabal kala janngoobe dido njoodii heen. Moni kala udditi deftere mum. Kambe fof be kucciti e **alluwal mawngal** ngal. Musee Joob ina darii e yeeso mabbe, won e sahaa, o yaha o ara e nder **dudal** hee. Sukaabe bee fof **tarii**, winndannde **arwannde** ndee timmii. Janngoobe bee ene keñii bennude e winndannde jannginde jam.

Janngoobe bee coftat so Musee Joob jannginii jam. Wuurdude e jam ina waddii yimbe fof. Ko ndeen Musee Joob naamndii wi'i : « Hol ko pot-d'en wadde ngam dañde jam duumiido ? »

Aysata jaabii : « Woppude hare. »

Musee Joob wi'i : « Eey Aysata, kono o naamndii wodbe bee, mbele duum yonii ngam dañde jam ? »

Mammadu jaabii wi'i : « Alaa, wasde hare e haala tan yonataa. »

Kiristeel beydi wi'i : « Dañde jam wonaa tan wasde hare, ina woodi ko addata jam ko wonaa duum. »

Musee Joob naamndii **yeruuji** gaddooji jam.

Kiristeel wi'i : « Duumaade e **heyfude** ; jibinat musiiba. »

Umaar beydi wi'i : « Waasde ndiyam laabdam kañum ne jibinat musiiba. »

Ummu ne wi'i : « Waasde nokku safaara jibinat musiiba. »

Musee Joob nde renndini jaabawuuji dii, o wi'i : « Hol dañdo ko beydata ? »

Bernaar wi'i : « Waasde reende taariindi jibinat musiiba. »

Faatel wi'i : « Burondiral leñol ne jibinat musiiba. »

Musee Joob hollirii weltaare faade e jaabawuuji janngoobe bee. Ko ndeen o fodani be pottital godngal.

Ñande talaata kala Musee Joob jannginta ko **hiisa**. Oon talaata, Musee Joob nde timmini winndannde hiisa, naatani janngingol jam. O teskii **coftal** janngooɓe bee tigi-rigi. O naamndii ko ɓe njanngi hanki. Ndeen o teskii wonde sukaaɓe bee njejjitaani ko jibinta jam.

O naamndii : « Hol ko njaggu-ɗon e ko fudnata jam ? »

Alasaan wi'i : « hare **yooro** jibinat waasde yooro. »

Musee Joob wi'i : « Ko noon tigi, hol jogiidɗo ko beydata heen ? »

Margoo, caggal nde suuti junngo mum wi'i : « Hare ñabbuuli daabooji jibinat jam. »

Eey kay Margoo, ñabbuuli daabooji njibinat fitina kam e waasde deey'al e nder leydi.

Hol ko mbaaw-ɗen beydude heen ?

Paskaal wi'i : « **Yurmondirde** hakkunde men jibinat jam. »

On njaaraama sukaaɓe, on tiidniima, jam ko haaju yimɓe fof. Jooni, ngudditee deftere mon e hello cappande joyi e ɗiɗi, mbaɗon ndee ekkorde.

So on njoofnii, puɗɗo-ɗen winndannde joljole hanki.

Ñande alarba, Musee Joob, caggal nde salmondiri e janngoobe bee, ko winndannde hiisa e hakkille o **fudɗorii**. Janngoobe rewbe buri softande nde. Aysata, Kiristeel, kam e Ummu ene njidi nde no feewi. Bernaar kam e Paskaal to bannge worbe, ina njidi hiisa e hakkille. Ko duum wadi so Musee Joob **betii** janngoobe bee, ko kambe ngardotoo. Nde o gasni e winndannde hiisa ndee, Musee Joob artii e winndannde jannginde jam. Ko ndeen, o fudɗii betde ko janngoobe bee kuñii e jannde jam. O teskii **wakkilaare** janngoobe bee. Rewbe no mbakkilii. Worbe bee kadi keedaani caggal. Hannde Musee **anniyii** jannginde ko ko yowitii e « mahde nedɗo jahduɗo e jamaanu. » Janngoobe bee ina katojini e ndeen winndannde no feewi.

Hade Musee Joob fudfaade winndanne « mahde neddo jahdufo e **jamaanu** », o naamndi so janngoobe be parii.

Be mbiidi kambe kala : « Eey min parii musee. »

O fawti heen : « Hol ko damini-don feewnata **kodki** ? »

Salimata wi'i : « Yurmaade burdo **lohde**. »

Musee wi'i : « A jaaraama, mo wuuri bura. »

Doon tan sufle wutti ngam anndinde be poofte yontii. Musee Joob wi'i yo be njaltu. Woodi e sukaabe hee yaroybe. Beya njahi galleeji mumen **hacitoyaade**. Heddiibe bee ngoni e fijde e nder lekkol hee. Jannginoobe lekkol bee kamen ndenndi njoodii e les lekki. Rewbe tato ene njeyaa e mabbe. Inde mabbe ko Madam Njaay, Madam Sow e Madam Jallo. Jannginoobe worbe bee ko nayo : musee Joob, musee Faal, Musee Gomis kam e musee Juuf. Gardiido lekkol oo hikka ko debbo. Innde makko ko Madam Bah, kanko noon ko o jidfo golle dee.

Nde waktuuji sappo e go'o pawi **hojomaaji** cappande tati, gardiido lekkol oo wutti liital. Janngoobe bee fof njahi mbaɗoyi **gorowocci** e yeeso kalaas mum'en.

Jannginoowo kala wi'i janngoobe mum yo naatir gooto gooto e nder kalaas. Musee Joob jokki winndannde janngingol jam. O naamndii hol to ɓe tolninoo ?

Sammba wi'i : « Yurmeede burɗo lohde. »

Musee Joob wi'i : « Moyɣii, hol ko mbaaw-ɗen beydude heen ? »

Jeynaba wi'i : « Hoto en pamɗin hay neɗɗo gooto. »

Musee Joob jokki, wi'i : « Moyɣii Jeynaba! Hol ko mbaaw-ɗen beydude heen kadi ? »

Abdu wi'i : « Mbaasen hersinde kala **aadee** »

Musee Joob woni e yettude : « A tiidniima Abuu ! »

Ndeen Salimata beydi heen : « Mbaasen yawde hay gooto. »

Musee Joob weltii wi'i : « Onon, ko on jaambareeɓe, so yimɓe kala ñemmbuno on, jam duumoto. Jooni kam mbaɗee ekkorɗe. »

Ko ñande Alkamisa ndee musee Joob foti fudɗaade jannginde **maantorde** leydi ndii.

O naamndii mbele yimbe kala ngardii.

Aysata suuwti junngo wi'i : « Hannde kam rewbe bee fof ngarii. »

« Hol mo tawtoraaka e worbe bee hannde ? »

- Alasaan, caggal nde suuwti junngo, wi'i : « Hannde worbe bee fof ngarii. »

Ko ndeen o fudɗii winndanne **hesere** ndee.

Leydi kala e aduna hee ina jogii maantorde. Ko duum **saabii** leydi men Senegaal ina dañi maantorde **tuugnorde** paarnorde. Deen maantorde eden poti de hormaade.

- Hol kaalanoowo mi heen maantorde wootere ?

Paskaal wi'i : « araaraay, walla mbi'en daraapoo leydi ndii. »

- A jaaraama Paskaal, daraapoo leydi ndii eden poti dum teddinde.

E hol godɗum, musee Joob werlii naamndal godngal ?

- Aaminata wi'i : « Jimol bakkol ngenndi ndii »

- Eyyoo Aaminata, eden poti teddinde jimol bakkol leydi men.

Musee Joob siftini ko hebaa janngede koo, duum woni daraapoo leydi kam e jimol bakkol leydi ndii. O naamndii sukaabe bee hol maantorde godde be mbaawi beydude heen.

Janngoobe bee fof cuuwti juude. Musee Joob **teskii** wonde kambe fof ebe njidi jaabaade. Ko ndeen kadi o teskii wonde ko janngoobe worbe bee buri softude.

O naamndii Umaru : « Hol maantorgal leydi godngal nganndu-daa ? »

Umaru wi'i : « **Ngootaagu** leydi »

- A jaaraama Umaru! Eden poti teddinde ngootaagu leydi.

Maantorde kaalaade doo dee ina poti taweede e kala nokku mo yimbe ndenndata. Ede njiyee e comci dadiibe boornotoo dii. Ina jeyaa e mabbe reenoobe nder leydi, been ko poliisee'en. Reenoobe **keeri** hakkunde leydi men e leydeele godde, been ko **koniŋkooŋbe**.

- Hol e mon jidŋo wonde polisee walla koniŋke ?

Kalaas oo kala suuwti juude, worbe e rewbe fof. Musee Joob faami won ko waylii e rewbe bee.

Ndeen, rewbe ko golle janngingol walla golle doktoraagal burnoo softande. Jooni jamaanu ina waylii. Rewbe natti yidde joodaade e nder galleeji.

Ndutto-dɛn jooni e janngingol jam. Ina jeyaa e **njiilawu** jam, reende **jeyi dental**. Ina jeyaa e yiilaade jam, reende jawdi jaambuul.

Waasde **tunwinde** jibinat koddigal moyƴal.

Reentaade bonannde jibinat jam.

Waasde yettude **ngalu** njananu ina jeyaa kadi e ko jibinta jam.

Aduna deeyɗo, daɗɗo jam ina addana hebde hakkeeki mum wada fotdeeki mum. Duum rewata ko e nguurndam moyƴam e safaara timmudo. Ina yahda kadi e jannginde sukaaɓe, reende ɓe e ɗowde ɓe. Ƴeen sukaaɓe ina poti teddinde mawɓe kam e maantorde leydi ndii. Duum noon firtaani wonde so aɗa yiiloo jam, a muɓɓat hunuko maa e huunde kala, hay so tawii ko fenaande.

E oo jamaanu hannde, so a yidii daɗɗe jam, a wadat jam, njidanaa yimɓe jam, sabu ko e jam huunde fof daɗɗotoo.

Naamne

- 1 Lim eleweebe dīdo rewbe e eleweebe dīdo worbe wonbe e kalaas Musee Joob ?
- 2 Hol ko Musee Joob buri jannginde e nder yontere ndee ?
- 3 Hol ko waasde timmal neddo waawi jibinde e ngurndam aadee ?
- 4 Hol ko wadi jannginde jam wafde faayiida ?

Danngal Ñokor to Fuuta

Danngal Ñokor to Fuuta

Ñande heen Ñokor ko subaka law ummii sabu o yidfaa ooreer Fuuta woppa mo. O heblanii danngal ngal ko nde dendiiiko biy kaawu makko Soogi yahi Haawre sara Semme. Demmba ko « Faraysenaajo » potɗo mahde toon galle, totti mo golle dee. Demmba wonii wuro Manta-Lasolii duubi sappo hade mum artude Senegaal. No woowi wiyeede nii : «Ko fiɓnde dannotoo kono ko **pellital** artirta. » Bidɗo Semme oo ina heblanoo **dewgal**. Ko dendiiiko Mariyam be njogori rokkude mo. Omo yidi hodnude mo e galle **joodɗo haa maayi**. Ko duum tan buubnata bernde makko ko o tampi Faraas koo ngam renndinde kaalis mo o addori. Golle dee pamɗaani, ko dum wadi Soogi noddude Ñokor yo ar walla mo. Ñokor seereer Siin oo weltii no feewi e yahde Fuuta to **dendiraabe** mum haalpulaar'en. O meedaa iwde Ñaakaar wuro makko. Ko e tele tan o yi'i mbaadi Fuuta kam e hol no yimbe koddiri toon. O heblii danngal ngal no feewi, o yejjitaani kaɓirde makko. O waynii koreeji makko e sehilaabe makko. Yimbe nduwii yo o yah e jam.

Arđo, sofeer pullo dognoowo kaar Fatik faade Fuuta ko o kaaloowo demngal seereer laabngal. O wi'i ko o booyi Fatik koo saabii o nani demngal « **maccube makko** » ngal no feewi. E nder oto oo, Ñokor ina joodii caggal Arđo e palasuuji yeeso. Omo y'eewira gite beltiido, gese, puđi kam e ledde besnooje ellee diddondirooje. No be ngoddirata nii, ladde ndee woni e waylaade. Ñokor teskii wonde no be buri balloraade rewo kala, ledde na bura ustaade. **Jeereende** mawnde lollirnde Saharaa wonde Moritani woni e naatde Senegaal te Fuuta woni damal mum. Ñokor yiili hoore wi'i e bernde mum : « Duum kam eden poti dum ummanaade gila diwaani juude. » Arđo yeccitii, itti Ñokor e miijo mum wi'i mo : « **Dendi** hol to njahataa e Fuuta ? » Ñokor leeli jaabaade. Arđo ruttii wi'i « Dendi mbele ko a muumdufo ? Mbele a nanii kam ? » Ina waawi Ñokor nanii sofeer oo kono o siftorii ko o jannginanoo lekkol : ina hadaa yeewtidde e sofeer gondo e dognude. Arđo ruttii wi'i mo : « Moyy'ii !

Ko mi jidnoodo tinndinde ma tan to mbaaw-daa dañde lacciri e kosam mbeldam to Fuuta. Ñokor jaabii wi'i : « Ko a jidfo nanngude mi **caalitgol** tan. Lacciri e kosam kam, ko Siin buri heewde.»

Arđo jokki yeewtere hakkunde mum e Ñokor. Oon dogi yeewtere ko juuti mbele omo dogna o woppa yeewtere ndee kono ronkii, o **wondaaka**. Nde o dogni seeda tan o wi'i kadi : « Ñokor so en njettiima Fuuta tan maa a anndu pullo woni laamdo seereer. Duum ko gila e taaniraabe haa hannde. »

Ñokor jaabii wi'i : « Laamdo pullo so yettiima Fuuta, maccube mum fof poti ko jabbaade. Ebe poti mo kadi jabboraade no laamdo jabbortee nii. Ko buri moyyude e welde e Fuuta be poti mi rokkude. Ko mi potdo ñaamde haa mi haara, mi leloo e leeso daatngo, maccube am bee ene **kodana** mi. »

- Ko taaniraabe men ngaddi dum. So be njeeyno maccube amen seerereebe bee fof, a wonataano doo e tampinde mi.

Dognu ngaccaa haala, walla mi totta oto oo goddo. Kala ko pullo jogii, seereer jeyi. Ada foti anndude mi yobataa paas. Arđo **herkiti jaleede** wi'i : « So en njettiima tan mi yeey maa. Seereer e ñaamde ko weli, ee bone ! So a yettiima, ko kedde amen ñaamataa. »

Ina wayi no ko hakkunde jamma ɓe njettoyii Semme. Oto oo paanii e laawol. Ñokor wallii Arɗo no feewi e **peewnitgol** oto oo, sabu o wonii mekanisee seeda hade makko janngude masonj. Ko nii **dendiraabe** dɗo ɓee ngoowondiri no feewi e laawol hee. Arɗo naamnii Ñokor : « Mbele aɗa anndi galle mo pot-ɗaa jippaade e Haawre ? »

Ñokor wi'i : « Alaa, kono Soogi wi'iino mi so mi yettiima, yo mi noddu mo e telefonj makko o arana mi. E sahaa ɓe njettii oo, Ñokor waawataa noddude Soogi. Arɗo weltii tigi rigi **jippinde** Ñokor galle mum. O wi'i mo : « Dendi am ar mbaalaa galle am haa subaka nde njahaa Haawre. E oo sahaa yimɓe wuro ngoo leliima etee laawol ngol nibɓidii. »

Ñokor jaabii mo wi'i : « Dendi am mi yiɗaa tampinde ma. Accu tan mi etoo yahde. » Arɗo wi'i mo : « Muk Ñokor, galle am ko galle maa. Enen fof ko en ɓibɓe Senegaal. Aɗa foti anndude miin mi nanngii ma **ɓiy-neene**. »

Ñokor jabii jooni ko Ardo ñaagii koo. Ardo **weltii** no feewi yahdi e makko haa galle. Nde ñe njettii debbo boɗeejo, njool, ñeɗɗo sewde **jaɓɓii** ñe. Innde makko ko Salamata, ko o joom suudu Ardo. Nde o salmondiri e Ñokor haa gasi, o rokki mo ndiyam laabɗam e pot laabɗo. Ñokor yari haa ñomɗiti wi'i : « A jaaraama kordɗo am. »

Salamata moosi wi'i mo : « Miin mi jaɓɓete tan kono aɗa anndi wonde ko e galle laamɓe maa ngon-ɗaa. »

Nde Ardo e kodo mum pooftii haa booyi, debbo Ardo addi **lacciri e haako** kam e horde kosam. Do ñe puɗɗii ñaamde tan Ñokor wa'i no **condiido** nii.

Ardo wi'i mo : « Dendi am waɗ seese tan, lacciri ndii heddoto. Miɗo anndi wonde ko a keyɗɗo kono ma a ñaam haa kaaraa sabu so gasii a beydante. »

Ñokor wi'i mo : « Mi annduno a wi'at ko lacciri ndii sonndi mi. Kono noon so ko Alla, welii etee heewii. »

Salamata wi'i mo : « Hiirto haa kaaraa. Sahaa nde njid-ɗaa fof haalan am mi rokku maa kosam. ɗam kosam ko kesam. Ko e oo kikiide hee ɗam biraa e be'i am. »

Nde be kiirtii haa gasi Arfo addi dennde mawnde. Nde o lawyi nde haa o gasni o wadi nde e palaat o eebe nde eebe tati. Eebre wootere ndee o rokki nde Ñokor, wofnde ndee o rokki nde Salamata, o **heedorii** heddiinde ndee.

Nde Ñokor ñaami haa booyi seeda wi'i : « Maccube am bee ko yidbe warde mi kono mi jabataa. Reedu am nduu heewii tep. Mi waawaa heen beydude hay dara. Bernde am buubii. Mi duwiima yo jam e arsuke duumo e galle mon. Yo Alla beydu cellal e besngu nguu. Yo Alla barkin jande sukaabe haa be ndañana on nafaore janngo. 'Doo do ngon-mi, ko mi tampudo etee mi ñonjii. So mido waawi fooftaade seeda moyfat. »

Arfo wi'i mo : « Hade maa leloyaade fad mi wadan maa ataaya.» Ñokor wi'i : « A jaaraama dendi am. So mi yarii dum tan mi daanotaako ; dum bonnat doyingol am. Yaafo mi tan ! »

Nde o yetti njaatige makko e joom suudu mum, Ñokor yahi suudu ndu foti waalde nduu. O leli tan o daanii.

Nde be pini subaka, Ñokor ummii buubtii, waynii yidfi yahde. Ardo wi'i mo : « Binngel neene, so a yahii a hacitaaki, maa mi tikkane tigi rigi ! Fad haa joom suudu am feewna kacitaari haa gasa. » Ardo joofnu tan Salamata feeñdi e palaat, e kaasuuji e kafceer. Nde o salmondiri e Ñokor o yahi o artidi e palaat godfo baddo looci dīdī mburu “**tappa lappa**” kam e butel njuumri. »

Ñokor wi'i : « Onon kam mbido ni tampina on dey ! Dum fof jaraani. So mi yahii Haawre maa mi hacito toon. »

Salamata wi'i mo : « Alaa, dendī am, hacito haa kaaraa, njahaa, dum buri. So wonaa duum, mi tikka. Etee laamdo maa so tikkani ma, ina waawi yeeyde ma dee ! »

Ñokor wi'i mo : « Accu tan mi yaawa hacitaade hade maa yeeyde mi ! » Kambe fof ndenndi be kacitii. Ardo wi'i : « Ada anndi duum doo ko ko weli haa maayi ! Dendiraagal ina weli etee **feewnat** hakkunde yimbe, adda jam e leydi. Hakkunde pullo e seereer dum booyii etee yo Alla nawru dum yeeso. Ñokor, bernde am buubii, ko njab-daa waalde doo koo. A hollirii jooni ko en biɓbe yumma. So a yottiima Haawre yah galle kaaw am Baydi Sow ngam nganndondiraa e besngu makko. Maa mi noddu mo mi haalana mo, ada ara toon. »

Nde Ñokor hakitii haa gasni, waynondiri e Arđo, yetti mo kanko e joom suudu makko no ɓe njabɓorii mo nii. Arđo duusi mo wi'i afo mum gorko yo naw mo e saret. Nde o yettii o tawi Soogi ina mo **fadii to caali** jakkaa. Galle Demmba'en ina **huccondiri** e caali jakkaa kii. Nde ɓe naati e wuro, ɓe tawi Demmba e miñum Aagiibu ene mbada ataaya e les lekki niiwaakiin. Soogi jabɓii ɓe, ɓe calmondiri haa sadi joofi. Aagiibu wi'i : « Min ndañii maccuɗo godɗo kadi e nder wuro ngoo. Mahngo Demmba ngoo yaawat timmude etee min njobataa hay dara. » Ñokor jaabii mo wi'i : « Ina wa'i no jooni mi jabii sabu ko njii-mi Semme koo wadii haa mi nattii waawde tooñde on. Ko sofeer oreer oo jippini mi hanki jamma. Ko toon mbaal-mi, alaa ko o wadanaani mi kanko e joom suudu makko. Yimbe Fuutaŋkoobe ko yimbe moyyube. » Soogi wi'i mo : « A yi'aani hay dara! A yi'ii ndii **ndamndi** kumaandi too, aan jeyi. Demmba wi'i ko kayri njabɓorto-maa-mi. » Demmba eewnii wi'i : « Eyyoo ! Koɗo ko teddinde tan nganndu-mi heen. On daccu gure mon ngar-don to laamɗo mon, **alaa e sago** min nganndina wonde ko minen njeyi on. Etee emin njidi nganndon wonde ko e wuro mon ngon-don. »

Nde ɓe ngottii, **sehilaabe** Aagiibu ɓee, Masek e Ñokor, ngari wuro. Gooto e maɓɓe, Jibi Taal ina jeyaa e wallooɓe Soogi e golle ɗee. Nde o gasni salmondirde e Ñokor, o wi'i : « Wuro amen nani, ko miin gooto woni hakkunde maaje. So a yidii Ñokor aɗa waawi arde ngonaa wuro amen. Suudu ndu hoɗaaka nani toon. Hay nedɗo alaa heen. Hoɗi galle amen, ko miin e neene am e joom suudu mawni am. Miñi am ina jannga iniwersitee to Ndar. Mawni am mo joom suudu mum woni e wuro amen oo, nani Gabonj. » Ñokor yeccitii yeewi Soogi, oon ruttii wi'i : « Midɗo ɗaminii wonde ɗuum ina waawa wonde sabu fotɓe duubi ene mbaawi wondude. »

Demmba yeɓti konngol wi'i : « ɗii galleeji ɗiɗi ko galle gooto. So weliima njahaa galle Taal'en. Yummum Jibi ko miñum neene am, etee miin ko mi mawniiɓe, Yero gondo Gabonj oo ko **sehil am kaadtudi**. »

Ñokor wi'i : « Mi jabii, mbaɗen noon. Jibi a jaaraama e ko mbaɗ-ɗaa koo, a welnoto to mi noon, aɗa anndi ko mi laamɗo maa. »

Jibi jali wi'i mo : « Eey mi jabii ; mbido anndi galle men jirwat. »

Nde ɓe calmondiri haa joofi, jibi holli Ñokor suudu mum. Nde Ñokor naati e suudu mum, o haawaa. Jibi kam hebliino **gargol** Ñokor ngol. Alaa ko ñakki e nder suudu hee ! Kala kabirde Ñokor **hatojini** fof nani heen. Suudu nduu ina wadi tele e wantilateer. Deen kabirde ko kuuraa naange **huɓɓinta** ɗe. ʼBe pawɗi e dow leeso ngoo darap, sarbet, kam e musuwaaruuji kesi pul. ʼBe ngaddani Ñokor palaati kaasuuji, pot kafe kam e pakket suukara. Ñokor noddii Jibi wi'i mo : « Aan Jibi mi anndii ko a keblunoodo ɗum, **ɓooyii**. Duum kam ɓurtii ! Miin mi yidaa on tampinde. »

Jibi wi'i mo : « Ko neene am wadi fof. Nde kaal-mi ngoo miiɗo o wi'i mi : « Hakkunde seereer e pullo ko teddungal tan heyi heen. No teddinir-ɗaa Ñokor fof, eto haa kodɗigal mon yooda. Taaniraabe mon ko gootum. Seerereeɓe ko Fuuta ngummii. Dendiraagal hakkunde men e maɓɓe toon fudi. Ñokor miiɗii wi'i : « Hay gooto fotaani yeeuwe haa ɗum iwa hakkunde seereer e pullo. »

Naamne

- 1 Hol to Ñokor fa'i e hol ko o waɗata toon ?
- 2 Hol ko woni dendiraagal ?
- 3 Mbele Ñokor ko Semme fa'i ?
- 4 Mbele Ñokor kam e Soogi ndenndata suudu ndu ɓe koɗata ?
- 5 Hol ko saabii hakkunde seereer e pullo fotaani iwde ?

